

शासकिय कर्मचारी व अधिका-यांना
शौचालयाचा वापर करणे अनिवार्य करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्र. घमास-१००५/प्र.क्र. ४६३/पापु-१६
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२, दिनांक - ८ जुन, २००६.

प्रस्तावना :-

भारतीय राज्य घटनेच्या कलम ५१-अ नुसार पर्यावरण स्वच्छ ठेवण्याची बाब प्रत्येक नागरिकाचे मूलभूत कर्तव्य आहे.

२. ग्रामीण परिसर, ग्रामुख्याने उघड्यावरील शौचविधीमुळे सर्वात जास्त प्रमाणात प्रदुषित होतो व त्याचे आरोग्यावर अनिष्ट परिणाम होतात. गावातील केवळ एक व्यक्ती जरी उघड्यावर जात असेल तर ती संपूर्ण गावाचे आरोग्य दुषित करते. ग्रामीण जनतेचे आरोग्यमान उंचविण्यासाठी व मानवी जीवन मुलभूत सुविधेसह जगण्यासाठी, स्वच्छतेच्या सात घटकांपैकी शौचालय या घटकाचा सर्वात महत्वाचा सहभाग आहे.

३. शासनाचे सेवक या नात्याने शासकिय अधिकारी व कर्मचा-यांनी शासनाच्या धोरणाशी, प्रचलित कायद्यातील व भारतीय राज्य घटनेतील तरतूदींशी सुसंगत अशी वागणूक ठेवणे आवश्यक आहे. शौचालय वापराचे प्रबोधन, प्रचार, प्रसार व शिस्त लावण्याचा प्रयत्न शासनस्तरावरून होत असताना, जर एखादा शासकिय कर्मचारी/अधिकारी प्रातर्विधीसाठी उघड्यावर जात असेल तर त्याचे अतिशय चुकीचे संदेश जनमानसात जातील व त्याची परिणती स्वच्छता कार्यक्रमास काही अंशी खीळ बसण्यास होईल. त्यामुळे प्रत्येक शासकीय कर्मचारी व अधिकारी यांनी आपल्या वागणुकीने इतरेजनांना आदर्श घालून देणे व सामाजिक स्वास्थ्यासाठी व मानवी जीवन मुलभूत सुविधेसह जगण्यासाठी, अपेक्षित किमान वागणूक अंगिकारणे हे त्यांचे कर्तव्य आहे. यासाठी महाराष्ट्र राज्याच्या प्रत्येक शासकीय, निमशासकीय व इतर अनुदानित संस्थांचे अधिका-यांनी/ कर्मचा-यांनी शौचालयाचा नियमित वापर करणे अनिवार्य करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय:-

शासनाचे सेवक या नात्याने महाराष्ट्र राज्याच्या शासकिय अधिकारी व कर्मचा-यांनी शासनाच्या धोरणाशी, प्रचलित कायद्यातील व भारतीय राज्य घटनेतील तरतूदींशी सुसंगत अशी वागणूक ठेवणे आवश्यक आहे. शौचालय वापराचे प्रबोधन, प्रचार, प्रसार व शिस्त लावण्याचा प्रयत्न शासनस्तरावरून होत असताना, जर एखादा शासकिय कर्मचारी/अधिकारी प्रातर्विधीसाठी उघड्यावर जात असेल तर त्याचे अतिशय चुकीचे संदेश जनमानसात जातील व त्याची परिणती स्वच्छता कार्यक्रमास काही अंशी खीळ बसण्यास होईल. त्यामुळे प्रत्येक शासकीय कर्मचारी व अधिकारी यांनी आपल्या वागणुकीने इतरेजनांना आदर्श घालून देणे व सामाजिक स्वास्थ्यासाठी व सुरक्षित जीवन जगण्यासाठी अपेक्षित किमान वागणूक अंगिकारणे हे त्यांचे कर्तव्य आहे. यासाठी महाराष्ट्र राज्याच्या प्रत्येक शासकिय अधिका-यांनी/कर्मचा-यांनी शौचालयाचा नियमित वापर करणे अनिवार्य करण्यात येत आहे. ही अनिवार्यता दि.१ एप्रिल २००७ पासून अंमलात येईल. त्यापूर्वी दिनांक ३१ मार्च २००७ पर्यंत सर्व अधिकारी व कर्मचारी यांनी त्यांच्या राहत्या घरी (स्वमालकीचे कीवा भाड्याचे कीवा अन्यप्रकारे त्याला रहाण्यासाठी उपलब्ध असलेल्या घरी)

शौचालय उपलब्ध करून घेऊन त्याचा वापर नियमितपणे सुरू करावा. या मुदतीपूर्वी महाराष्ट्र राज्याच्या सर्व शासकिय, जिल्हा परिषद, पंचायत समिती व शासन अनुदानित संस्थांतील कर्मचारी व अधिका-यांनी त्यांच्याकडे शौचालयाची सुविधा असून ते त्याचा वापर नियमित करीत आहेत, तसेच ते उघड्यावर प्रातर्विधीसाठी जात नसल्याचे स्वयंघोषित प्रमाणपत्र कार्यालयीन प्रमुखास सादर करणे आवश्यक आहे.

२. या मुदतीनंतर दिनांक १ एप्रिल, २००७ पासून महाराष्ट्र राज्याच्या ज्या शासकीय, जिल्हा परिषद व ग्रामपंचायत तसेच शासन अनुदानित संस्थांच्या कर्मचारी/अधिका-यांकडे शौचालयाची सुविधा नसेल तसेच जे उघड्यावर प्रातर्विधीसाठी जात असेल त्यांना देण्यात येत असलेला घरभाडे भत्ता बंद करण्यात येईल व सामाजिक स्वच्छता व स्वास्थ्य विघडविण्यास कारणीभूत ठरल्याबद्दल व विविध पर्यावरण संरक्षणाच्या मूलभूत कर्तव्यात कसूर केल्याबद्दल त्यांच्यावर महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ (३) (तीन) नुसार कारवाई करण्यात येईल. त्यानंतर तो शासकिय कर्मचारी/अधिकारी, शौचालयाचा वापर करण्यात येत असल्याचे स्वयंघोषित प्रमाणपत्र कार्यालय प्रमुखास ज्या महिन्यात सादर करील त्या महिन्यापासून त्याला घरभाडेभत्ता देण्यात येईल. दरम्यानच्या कालावधीतील म्हणजेच दिनांक १ एप्रिल, २००७ पासून शौचालयाचा वापर करण्यात येत असल्याचे स्वयंघोषित प्रमाणपत्र संबंधित अधिकारी/कर्मचारी कार्यालय प्रमुखास सादर करेल त्याच्या आधीच्या महिन्यापर्यंत घरभाडेभत्ता त्याला अनुज्ञेय असणार नाही.

३. प्रत्येक विभागाने त्यांच्या अधिपत्याखालील अधिकारी/कर्मचारी यांची सभा घेऊन या सूचना सभांच्या निदर्शनास आणाव्यात व त्यांच्यावरील संभाव्य कारवाईबाबत त्यांना अवगत करावे. तसेच, त्यानंतर आपल्या अधिपत्याखालील प्रत्येक अधिकारी/कर्मचा-याकडून वर नमूद विहित दिनांकापुढी त्यांच्याकडे शौचालयाची सुविधा असून तो प्रातर्विधीसाठी उघड्यावर जात नसल्याचे स्वयंघोषित प्रमाणपत्र घ्यावे. दिनांक ३१ मार्च २००७ नंतर ज्यांच्याकडे शौचालयाची सुविधा नाही किंवा जे प्रातर्विधीसाठी उघड्यावर जातात त्यांना घरभाडे भत्ता देणे बंद करावे. विभागाने अशा अधिकारी/कर्मचा-यांचा घरभाडेभत्ता थांबवून अशा अधिका-याविरुद्ध/कर्मचा-याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ (३) (१) (दोन) व (तीन) नुसार कारवाई सुध्दा करावी.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर (www.maharashtra.gov.in) उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००६०६१५१३१००७००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

14. 11. 2006

(वि. शं. पुमाळ)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

- १) भा. राज्यपाल यांचे सचिव,
- २) भा. मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
- ३) सर्व भा. मंत्री यांचे खाजगी सचिव.
- ४) सर्व भा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
- ५) महाराष्ट्रातील सर्व संसद सदस्य.
- ६) सर्व विधानसभा सदस्य.
- ७) सर्व विधानपरिषद सदस्य.
- ८) मुख्य सचिव मंत्रालय, मुंबई.